

Rådhuset

Konst i Gustav Adolf salen och rummen intill.

Kommande visningar av konsten i Rådhuset ser du på www.salakonst.se

Konstnär Edvard Cederling (1887-1971)

Titel Drottning Victoria och kronprinsessan Louise kommer till Sala station 1 oktober 1924.

År 1926

Teknik Oljemålning

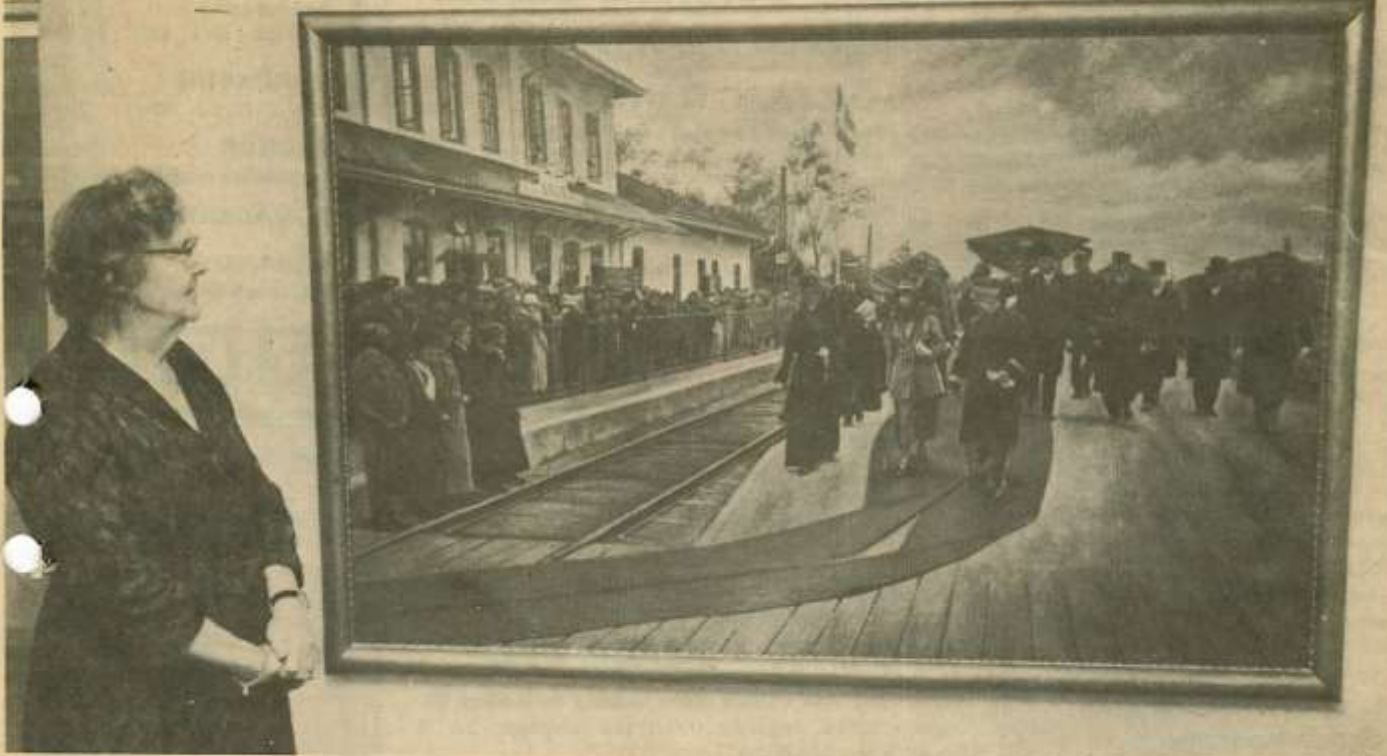
Placering Rådhuset, Gustav Adolf salen

Målningen inköpt av kommunen 2017 av en privatperson och placerades i Gustav Adolf salen.

Unik tavla på Cederling-utställningen berättar om kungabesök i Sala år 1924

S A 16. 12. 71

Fru Berta Cederling bredvid den stora tavla som föreställer drottningens och kronprinsessans ankomst till Sala. Till höger på bilden och tavlan skymtar förutom de kungliga damerna, även stadens styrelsemän, bl. a. borgmästare Hedman, apotekare Ljungberg, rektor Andersson, rådman Ekbohm, direktör Pehrsson, typograf Lönngren, grosshandlare K. A. Andersson, kyrkoherde Magnéli, syssloman Trygg och handlare John H. Ericsson. Vidare finns förstås även konungen med på tavlan och biskop Billing.

Läs mera om [Edvard Cederling](http://www.salakonst.se).

Ur boken *Diös bygger vidare*, sid 105:

Drottning Victoria och kronprinsessan Louise hälsas välkomna till Sala av borgmästare Ivar Hedman 1 oktober 1924. Besöket sammanföll med höstens stora fälttjänstövning i salatrakten. I sin bok "Några minnesbilder" berättar Anton Olsson om drottningens och kronprinsessans oanmälda besök i föräldrahemmet på Hättskär 2 oktober, vilket blev höstens stora sensation i bygden.

Drottningen och Kronprinsessan med uppvaktning.

Ur boken *Några minnesbilder* av Anton Olsson, Lantmännens förlag 1973:

Drottning Victoria på Hättskär

Hösten 1924 ägde en stor fältmanöver rum i Sala-trakten. I densamma deltog konung Gustav V som högste befälhavare och drottning Victoria som åskådare. Manövern utgjorde en stor händelse i bygden och vände upp och ned på den vardagliga tillvaron för befolkningen. I praktiskt taget alla gårdar fick man mottaga inkvarteringar av officerare. Underofficerarna och manskapet fick ligga i tält, vilket inte behövde förorsaka några problem, då hösten var mild och fin. I mitt hem "ockuperades" den stora mangårdsbyggnaden av ett lag officerare. Detta betydde dock för vår del inga större omvälvningar då vi enligt den tidens sed på bondgårdarna hade flyttat ut i en flygelbyggnad vilken vi använde som sommarbostad. När manövern kom hade vi ännu inte hunnit flytta tillbaka till vinterbostaden.

I en del gårdar kunde det emellertid uppstå vissa problem när det antal officerare, som den militära "datamaskinen" hade tilldelat vederbörande, skulle placeras. I en av gårdarna var det trångt om utrymmet och man resonerade i all gemyt hur plats skulle kunna ordnas för såväl inkvarterare som de bofasta. Det var svårt att hitta någon lösning på problemet men efter en del om och men tyckte sig gårdens matmor ha löst den gordiska knuten:

— Kan ni inte ligga två i samma säng? sade hon till kaptenen, som hade befälet över de logerande.

Denne funderade en stund varefter ett leende drog över hans väderbitna ansikte. Och så kom svaret:

— Det skulle vara tillsammans med en ung och vacker flicka men två karlar i samma säng passar inte.

Kaptenen hade sinne för humor och det hade även vederbörande husmor, som skrattade gott åt den kvicktänkte officeren när hon sedan berättade historien för min mor. Hur in-

kvarteringsproblemet i detta fall till sist löstes har jag inget minne av.

De hetaste "striderna" under denna fältmanöver ägde rum i trakten av Tärna folkhögskola, cirka en mil söder om Sala och en halvmil från mitt föräldrahem. Där ägde också den ritualenliga paraden efter manövern slut rum inför konungen och drottningen. Jag gav hemmasysslorna på båten och cyklade dit för att liksom de flesta andra i bygden övervara evenemanget. Det var ju inte var dag man hade tillfälle se en stor del av landets försvarsstyrka paradera inför landets konung.

Vid hemkomsten hade min mor en märklig nyhet att förtälja. Hon hade under min bortovaro haft besök av drottning Victoria och kronprinsessan Louise. Saken var den att de båda höga damerna med uppvaktning hade planerat att bila in till Sala för att där intaga lunch. Detta var emellertid lättare sagt än gjort. Hela landsvägen var nämligen så starkt blockerad av hemvändande militärkolonner att annan trafik hade stora svårigheter att komma fram. De kungliga fann det för besvärligt att fortsätta till Sala och när de kom fram till vår gård, som då låg alldeles intill landsvägen, så svängde de upp på gårdsplanen.

— Jag trodde jag skulle svimma när jag fick se drottningen och kronprinsessan stiga ur den kungliga bilen, berättade min mor efteråt. Hon befann sig i flygeln, i dess brygghus, sysselsatt med tvätt, och hade en trasig kofta på sig. Just ingen kostymering att ta emot landets drottning i precis.

Min far hade under dagens lopp varit till Sala mejeri med mjölken. Han kom just hem när de kungliga anlände. När han kom upp på gårdsplanen hade de stigit ur sina bilar. Han hyste inte samma rädsla för dessa höga damer som min mor, hyste ingen rädsla alls för den delen. Hälsade på sitt enkla rättframma sätt drottningen och kronprinsessan välkomna till hans hem. Och så undrade han om de inte sett till några fruntimmer på gården, sett till hans maka.

— Hon blev väl förskräckt när hon fick se ers majestät, sade han.

— Nej, svarade drottningen, jag har inte sett till någon men jag skulle gärna vilja hälsa på henne också.

Och så stegade de båda höga damerna i min fars sällskap

ned till min blygsamma och mycket förskräckta mor. "Mottagningen" skedde i bryggdörren. Härom berättar hon:

— Jag var dödsrädd att möta drottningen men det märkliga var att så fort jag tagit henne i hand så försvann all rädsla. Jag blev fullkomligt lugn och kunde samtala med henne i fortsättningen som med vilken annan människa som helst.

Och så blev hennes möte med drottningen, som hon motsett med sådan rädsla, enbart ett angenämt minne. Jag tror inte att det är många i detta land som fått en så vacker bild av drottning Victoria som min mor fick denna septemberdag. Hon talade på äldre dagar gärna om detta oväntade kungliga besök, som fick en så ljus avslutning. Efteråt erhöll min far ett fotografi av drottningen som ett minne av besöket, som hon enligt bifogad skrivelse skulle bevara i ljust och tacksamt minne.

Ryktet om att drottning Victoria "gästade" Gustaf Olssons i Hättskär spred sig som en löpeld runt om, vilket hade till följd att gården kantades av stora människoskaror. Hela bygden befann sig ju den dagen på rörlig fot. Manövern var slut och åskådarna liksom drottningen på väg hem.

Om jag inte minns fel så intog de höga gästerna sin lunch i mangårdsbyggnadens finrum. De officerare, som inkvarterats hos oss, hade då redan lämnat sin tillfälliga bostad.

Att drottningen kunde ingjuta ett sådant lugn hos den enkla bondkvinnan var ingen tillfällighet. Hon var uppfostrad till

Vidstående porträtt av drottning Victoria erhöll min far några dagar efter hennes besök på Hättskär. Med porträttet medföljde följande handskrivelse:

Solliden den 6.10 1924

Hemmansägaren Gustaf Olsson, Hättskär, Sala.

Härmed har jag äran öfversända Hennes Majestät Drottningens porträtt såsom ett minne af Hennes Majestäts besök hos Eder den 2 innev. månad.

Hennes Majestät erinrar sig med mycken glädje detta besök och sänder Eder och Eder familj sina hjärtligaste hälsningar och varmaste välgångsönskningar.

*På nådigste befallning
Hj. Wernstedt
Vakth. Kammarherre*

att klara sig i alla situationer i möten med människor, att klara ett möte eller en konversation med såväl hög som låg. Författaren Heribert Jansson berättar i sin bok "Drottning Victoria", som kom ut för några år sedan, om hur hon fick lära sig skick och fason. Hon blev satt att konversera med alla om allt och ingenting. Hennes mor tillämpade härvidlag den gamla metod, som redan hennes ryskfödda mormoder i Weimar hade använt, nämligen att ställa ut en rad stolar, som fick representera en mängd olika människor. Med dessa stolar skulle den unge prinsessan föra en konversation, som var avpassad efter varje "stols" karaktär, ställning och intressen. Det var höga och låga, arbetare och kungar, konstnärer och politiker, militärer och ämbetsmän som "satt" å dessa stolar. Det var besvärliga och fordrande övningar i umgängesförmåga som "eleven" sattes på men utan tvivel effektiva. Få furstinnor kunde jämföras, skriver Heribert Jansson, med Victoria när det gällde talang och uppfinningsrikedom vid en konversation — kanske överträffades hon endast av sin moder.

Det blev min mor förunnat att få en försmak av de kunskaper i förmågan att umgås med folk som drottning Victoria fick lära sig i unga år. Däremot fick hon inte samma goda intryck av kronprinsessan Louise. Hon tyckte att hon verkade mera kantig i sitt sätt. Men så hade hon väl inte heller kommit i åtnjutande av några "stollektioner".

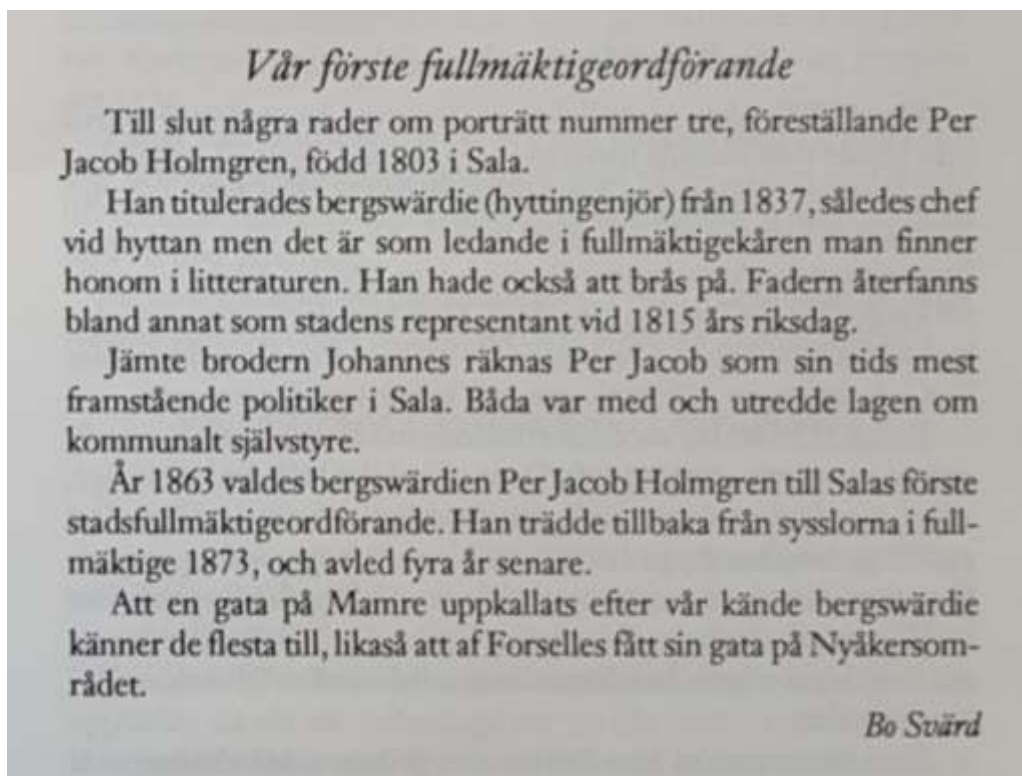
En del av övriga konsten i Gustav Adolf salen och rummen intill:

Edvard Perséus, *Bergswerdier P J Holmgren*, oljemålning 1782, 71 x 60 cm.
Bergswerdier* 1837 – 1877. Stadsfullmäktiges ordförande 1863 – 1865, 1868 – 1871.

*) Bergswerdier/bergswärdie – chef för malmförädlingen vid hyttan. Skulle jämte kamreren närvara när silvret renades (Bo Svärd, *Gruvyrken och titlar vid Salberget*, 1997).

Bo Svärd i *Sala Hembygds- och Fornminnesförenings Årsbok 1993*:

E. Westin, *A. Pihl*, oljemålning 1817, 97 x 80 cm.
Bergmästare i Sala 1788 – 1794.

Bo Svärd i *Sala Hembygds- och Fornminnesförenings Årsbok 1993*:

Anders Pihls högugnar

För att bättre kunna tillvarata och sälja blyet vid smältningen av silvermalmen lät bergswärdien Pihl år 1787 bygga de så kallade högugnarna vid Sala hytta. Kunskaperna inhämtade han under studieresor till bl.a. den tyska gruvstaden Freiberg, med sina silver- och blygruvor. Efter framgångarna med de nya ugnarna fick bergswärdien uppbära en del av vinsten från försäljningen av blyet resten av livet.

De nya metoderna innebar förutom en rikare utvinning av blyet också stora förbättringar i hyttans arbetsmiljö, vilket ansågs viktigt redan på den tiden.

När någon av 1700-talets kungligheter besökte Sala uppdrogs ibland åt Pihl att stå för värdskapet. Bland annat fick han äran ledsaga hertig Fredrik Adolf vid dennes gruvbesök 13 maj 1783, vilket de båda herrarnas signaturer i gruvans gästbok bekräftar.

Okänd konstnär, *J H af Forselles*, oljemålning 97 x 80 cm.
Bergshauptman* i Sala 1817 – 1855.

*) *Bergshauptman* – den tyska benämningen för bergmästare. Den "finare" titeln tillämpades från 1777. Av silvergruvans 20-tal tjänstemän stod bergmästaren/bergshauptmannen högst i rang. (Bo Svärd, *Gruvyrken och titlar vid Salberget*, 1997).

Journalisten Åkej, Åke Johansson, i *Sala Allehandas* julnummer 14 december 1956 under rubriken *Sala stads konstverk*:

Bergsverdierna P.J. Holmgren och A. Pihl, utförda i olja av E. Perspils 1782 och E. Westin 1817 samt bergshauptmannen J. H. af Forselles också i olja, men av okänd mästare, är stadens egendom. På vilket sätt svävar man i okunnighet om. Samtliga dessa tavlor genomgicks så sent som 1953 en grundlig och av allt att döma mycket skickligt utförd renovering av den italienske professorn Vittorio Vanni, bosatt i Västerås.

I stadsfullmäktiges sessionssal pryds väggarna av en rad välkända kommunalmän från senare tider, vars handlingskraft tavlorna förmodligen skall utgöra en påminnelse om för nutidens och framtidens tyranner. Samtliga dessa tavlor har utförts på beställning av staden och de föreställer: f. landsfiskalen Alfred Bolander utförd av konstnären Gunne, f. förste stadsläkaren Carl Friberg, konstnär David Tägtström, 'PP' alias Per Pehrsson, konstnär David Wallin, häradshövding Anton Wetterling, konstnär David Tägtström samt apotekare Anton Ljungberg, konstnär David Tägtström. Dessutom förvaras f.n. i rådhusets arkiv ett porträtt i olja av f. borgmästaren Ivar Hedman, signerat Fritz Lindström.

Carl Gunne, *Landsfiskal Alfred Bolander*, oljemålning 193(4?), 80 x 65 cm.

Glenn Andersson, i juli 2019: *Alfred Bolander var född 22 oktober 1873 i Örsås, Västergötland. Avled 25 april 1951 i Sala. Liberal politiker. Landsfiskal i Salabygden fram till 1932, då han utsågs till rådmän i rådhusrätten i Sala. Ordförande i drätselkammaren 1914-1921 och 1924 – 1934. Stadsfullmäktiges ordförande 1943 – 1947. Riksdagsledamot i andra kammaren 1917 – 1924. Sparsam. Vägrade ta emot sitt arvode i drätselkammaren. Det fonderades och användes till tornryttaren på rådhusets tak. Stadsfullmäktiges ordförande Anton Ljungberg tog initiativet insamling för porträttet – Bolander ville inte att kommunen skulle kosta på målningen. Dominerande, försiktig, styrde staden väldigt konservativt. När han utsågs till stadsfullmäktiges ordförande var det socialdemokratisk majoritet, av vördnad tillät man honom att få den positionen.*

Fritz Lindström, *Ivar Hedman*, oljemålning 1946, 90 x 70 cm.

Glenn Andersson, i juli 2019: *Borgmästaren Ivar Hedman var född i Stockholm 10 februari 1886. Jur. kand. i Uppsala 1909. Efter tingsmeritering blev han borgmästare 1913 i Vimmerby och 1920 borgmästare i Sala. Avled den 9 januari 1954 i Sala. Siste ordinarie borgmästaren i Sala. Efter honom följde vikarier; Lars-Erik Tillinger, Owe Rainer och Cappelin. Borgmästaren var ordförande i rådhusrätten. 1958 avskaffades borgmästartiteln.*

Okänd konstnär, *Gustav II Adolf*, oljemålning 110 x 95 cm.

Journalisten Åke, Åke Johansson, i Sala Allehandas julnummer 14 december 1956 under rubriken *Sala stads konstverk*:

... Gustav Adolfsporträttet är en kopia, vars original finns på Gripsholm och dessutom är en avbildning av tämligen tvivelaktigt konstnärligt värde.

Bo Svärd i *Sala Hembygds- och Fornminnesförenings Årsbok 2008*:

Konstverk i rådhuset

I tidigare årsböcker har jag skrivit om några porträtt i kommunens ägo samt skulpturer i stadsparken. Vid senaste rådhusbesöket fångade två verk, föreställande Gustav II Adolf, stadens grundläggare, samt borgmästare Lundberg, mitt intresse. Här är historien om dessa i korthet.

Strax efter förra sekelskiftet enades stadsfullmäktige om inköp av en målning föreställande Gustav II Adolf. Tidigare hade porträtt av ledande personer vid Silververket inropats vid Bergslagens auktion 1899 och nu ansågs lämpligt att komplettera med en porträttmålning av stadens grundare. Det uppdrogs åt häradshövding Bergensträhle komminister Bring att i Stockholm finna lämpligt konstverk för kopiering. Som reskassa erhöll de båda herrarna 10 kronor vardera.

I Stockholm och dess närhet besöktes gallerier och offentliga byggnader på jakt efter passande kungamålning. På Gripsholm fann man en lämplig förebild och avtal uppgjordes om kopiering.

Därefter kontaktades en porträttmålare om pris och leveranstid för avbildning av verket, varefter herrarna Bergensträhle och Bring for åter till Sala efter fullgjort värv.

Ett par månader senare kunde den nymålade kungatavlan hängas i rådhusets sessionssal och samtliga kostnader i samband med förvärvet slutade på 250 kronor.

Okänd konstnär, *Drottning Lovisa Ulrika 1720-1782*,
kung Adolf Fredriks gemål, oljemålning 63 x 50 cm.

Okänd konstnär. *Drottning Sofia Magdalena 1746-1813*,
Gustav III:s gemål, oljemålning 74 x 62 cm.

Okänd konstnär. *Gustav III 1746 - 1792*, oljemålning 74 x
62 cm.

Glenn Andersson, i juli 2019: *1736 brann rådhuset som fanns mitt på torget. Gustav III var inblandad i byggnationen av nuvarande Rådhuset.*

Journalisten Åke, Åke Johansson, i Sala Allehandas julnummer 14 december 1956 under rubriken *Sala stads konstverk*:

Om de övriga äldre porträtten har man föga kännedom. I alla händelser är det oklart hur de hamnat i stadens ägo. De består bl.a. av fyra kungaporträtt föreställande Gustav III, Sofia Magdalena, Lovisa Ulrika samt Gustav II Adolf, samtliga i rådhusrättens sessionssal, så när som på Gustav II Adolf, som f.n. blickar ner på stadsfullmäktiges presidium. Konstnärerna är okända. Det enda man tycks veta om tavlorna är att porträttet av Lovisa Ulrika inköptes av staden 1836 samt att Gustav Adolfsporträttet är en kopia, vars original finns på Gripsholm och dessutom är en avbildning av tämligen tvivelaktigt konstnärligt värde.

Oscar Björck, *O V Lundberg*, oljemålning 107 x 80 cm.
Borgmästare i Sala 1882 – 1918.

Glenn Andersson, i juli 2019: *O V Lundberg var också ordförande i landstinget.*

Journalisten Åkej, Åke Johansson, i Sala Allehandas julnummer 14 december 1956 under rubriken *Sala stads konstverk*:

Slutligen får man inte glömma professor Oskar Björks porträtt av f. borgmästaren O.V. Lundberg, vilket placerats på fondväggen i rättens sessionssal. Detta konstverk överlämnades till Sala stad av häradshövding Bergensträhle vid en ceremoni på stadsfullmäktigesalen den 6 maj 1912, d.v.s. på borgmästare Lundbergs 70-årsdag. Konstverket, som har sina uppenbara förtjänster, lär ha tillkommit efter en insamling bland stadsborna inför bemärkelsedagen. Tavlan betingade då ett pris av 2,500 kr. Bakom insamlingen har man, säkert med ett visst fog, velat skönja dr. Friberg.

Bo Svärd i *Sala Hembygds- och Fornminnesförenings Årsbok 2008*:

Borgmästare Lundberg 70 år

Beträffande bild nummer två är bakgrundshistorien en helt annan. Den föreställer borgmästare O. V. Lundberg och är utförd av en av Sveriges då främsta porträttmålare, Oscar Björck. En målning med konstnärliga kvaliteter i kraftfulla färger som pryder ett av rådhusets arbetsrum. Tavlan överlämnades till staden av häradshövding Bergensträhle vid en ceremoni i rättens sessionssal den 6 maj 1912, d.v.s på borgmästarens 70-årsdag. Priset 2.500 kronor betalades av salaborna själva efter en insamling som många menar startades av doktor Friberg.

Det känns svårt att sammanfatta framstående personer yrkesverksamhet på några få rader, men jag gör ett försök.

Borgmästare Otto Victor Lundberg föddes år 1842 i Björkviks församling, Södermanland. Efter studier i Uppsala och några års advokatverksamhet tillträdde han år 1871 tjänsten som i Sala som magistratssekreterare. Landstingsledamot 1900-1904. Borgmästartjänsten i Sala innehade Lundberg 1882-1918.

BO SVÄRD

David Wallin, "PP" Per Pehrsson, oljemålning 73 x 60 cm.

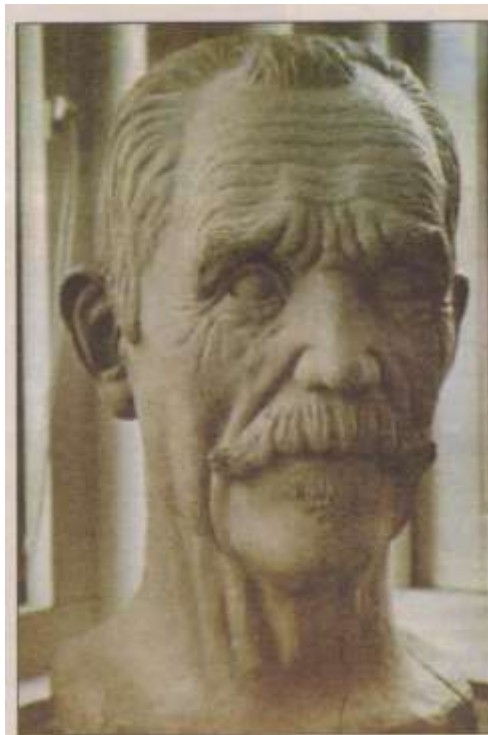
Glenn Andersson, i juli 2019: *Liberal politiker. Ledamot av stadsfullmäktige och drätselkammaren. Direktör för Sala-Gysinge järnväg. Mindre känt är att han var direktör för Sala elverk. Verksam under slutet av 1920-talet och 1930-talet. Satt i Gysingegården där järnvägsbolaget huserade. Han var en hetlevrad man och deltog gärna i debatterna. En färgstark politiker som hördes och syntes.*

David Tägtström, *Häradshövdingen Anton Wetterling*, oljemålning 73 x 60 cm.
Stadsfullmäktiges ordförande 1913 – 1926.

David Tägtström, *Apotekare Anton Ljungberg*, oljemålning 73 x 60 cm.
Stadsfullmäktiges ordförande 1927 – 1930.

Anna Schött, *Berg-Kalle*. Skulptur i lera, förlaga till bronsavgjutningen vid Sala Silvergruva.
Tidningsbild från Sala Allehanda.

Läs mera om [Anna Schött](#) och [Berg-Kalle](#).

Bo Svärd, oljemålningar, vardera 80 x 73 cm.

Bo Svärd i juli 2019: *Till vänster gruvarbetare som reser tillmakning mot bergväggen. Till höger arbetare på bryggan där den brutna malmen lastas i tunnor för upptransport. Kommunen köpte de här målningarna vid en av mina utställningar i vid Sala Silvergruva.*

Jag har under de senaste 15-20 åren i målningar skildrat vanligt arbete vid gruvan. Några av målningarna finns i Direktörsbostaden vi gruvan.

Bo Svärd i *Sala Hembygds- och Fornminnesförenings årsbok 1993*:

Tre konstverk i rådhuset

För några månader sedan hade rådhuset öppet hus. Ett hundratal nyfikna Salabor trivdes och lärde sig litet om hur personalen arbetar och vilka de olika personerna bakom tidningsrubrikerna är. Stor behållning har man också, vid sådana här tillfällen, att begrunda och kanske beundra, den rika samlingen konst som hänger i rådhuset.

Ett par kungligheter i olja, av Karl XII:s hovmålare David Swartz väcker ens intresse. Konstnären finns representerad på flera av landets större museér. Icke utan stolthet visar kommunalrådet porträttet av borgmästare Lundberg, målat av konstnären Oskar Björck. Ett verk med uppenbara förtjänster vilket lär ha tillkommit efter en insamling bland stadsborna inför borgmästarens 70-årsdag.

Vid den senaste öppethus-vandringen fastnade jag dock för tre målningar föreställande chefer vid Sala gruva och Silververk. Vilka är då dessa herrar och hur har de hamnat här?

Wahlén förordar köp

Första gången konstverken når offentlighetens ljus är vid stadsfullmäktiges sammanträde den 11 september 1899. Då tog rektor Wahlén upp frågan "huruom vid blivande realisation av Sala Bergslags tillhörigheter en del porträtt av avlidna framstående medlemmar av samhället torde komma att försälas". Wahlén hemställde att porträtten av bergshauptman Jacob Henrik af Forselles samt bergswärardierna Anders Pihl och Per Jacob Holmgren borde inköpas för Stadens räkning. En kommitté om fyra personer tillsattes en tid därefter att förbereda inköpet av verken. Den bestod av häradshövding Bergenstråhle, kyrkoherde Lindberg, grosshandlare Lundgren samt bergsman Söderholm.

Dyrare än beräknat

Lördag den 14 oktober 1899 hölls Sala Bergslags stora auktion där allt av såväl lös som fast egendom försåldes, däribland de tre nämnda målningarna. Hela affären gick staden väl i händer får man väl säga

även om priset blev högre än beräknat. Forselles ropades in för 115 kronor 25 öre och Pihl för 130 kronor 50 öre. Auktionsfirman fick sina pengar 19 januari året därpå.

Holmgrens porträtt däremot gick till "Gustav Hjalmar Eriksson, lager af kläder och skor" av vilket företag staden sedan köpte målningen. Den räkningen är kvitterad 17 januari 1900 och lyder på 99 kronor.

Vid fullmäktiges sammanträde 13 november 1899 beslöts att på porträttmålningarnas ramar anbringa plattor med "vederbörliga namn och årtal".

De gamla konstverken genomgick år 1953 en välbehövlig och grundlig renovering av den i Västerås bosatte konstprofessorn, Vittorio Vanni.

Den hårdføre af Forselles

Vilka är då de avbildade herrarna? Jo, de var alla en av sin tids dominerande i staden. Jacob Henrik af Forselles känner de flesta till. Bergshauptman (bergmästare) vid Sala gruva åren 1817-1855. Hans bok "Berättelse om Sala Silfververk 1818", som är både intressant och lättläst, är numera en raritet för samlare av salalitteratur.

Den hårdföre bergshauptmannen vågade ingen sätta sig upp emot. Han ansåg alltid sina egna lösningar vara de bästa i frågor som rörde gruv- och hyttarbetet samt gruvans och stadens finanser.

Mästaren bakom verket av af Forselles är tyvärr okänd.

Anders Pihls högugnar

För att bättre kunna tillvarata och sälja blyet vid smältningen av silvermalmen lät bergswärdien Pihl år 1787 bygga de så kallade högugnarna vid Sala hytta. Kunskaperna inhämtade han under studieresor till bl.a. den tyska gruvstaden Freiberg, med sina silver- och blygruvor. Efter framgångarna med de nya ugnarna fick bergswärdien uppbära en del av vinsten från försäljningen av blyet resten av livet.

De nya metoderna innebar förutom en rikare utvinning av blyet också stora förbättringar i hyttans arbetsmiljö, vilket ansågs viktigt redan på den tiden.

När någon av 1700-talets kungligheter besökte Sala uppdrogs ibland åt Pihl att stå för värdskapet. Bland annat fick han äran ledsaga hertig Fredrik Adolf vid dennes gruvbesök 13 maj 1783, vilket de båda herrarnas signaturer i gruvans gästbok bekräftar.

Vår förste fullmäktigeordförande

Till slut några rader om porträtt nummer tre, föreställande Per Jacob Holmgren, född 1803 i Sala.

Han titulerades bergswärdie (hyttingenjör) från 1837, således chef vid hyttan men det är som ledande i fullmäktigekåren man finner honom i litteraturen. Han hade också att bråsa på. Fadern återfanns bland annat som stadens representant vid 1815 års riksdag.

Jämte brodern Johannes räknas Per Jacob som sin tids mest framstående politiker i Sala. Båda var med och utredde lagen om kommunalt självstyre.

År 1863 valdes bergswärdien Per Jacob Holmgren till Salas förste stadsfullmäktigeordförande. Han trädde tillbaka från sysslorna i fullmäktige 1873, och avled fyra år senare.

Att en gata på Mamre uppkallats efter vår kände bergswärdie känner de flesta till, likaså att af Forselles fått sin gata på Nyåkersområdet.

Bo Svärd

Bo Svärd i *Sala Hembygds- och Fornminnesförenings årsbok 2008*:

Årsbok 2008

Konstverk i rådhuset

I tidigare årsböcker har jag skrivit om några porträtt i kommunens ägo samt skulpturer i stadsparken. Vid senaste rådhusbesöket fångade två verk, föreställande Gustav II Adolf, stadens grundläggare, samt borgmästare Lundberg, mitt intresse. Här är historien om dessa i korthet.

Strax efter förra sekelskiftet enades stadsfullmäktige om inköp av en målning föreställande Gustav II Adolf. Tidigare hade porträtt av ledande personer vid Silververket inropats vid Bergslagens auktion 1899 och nu ansågs lämpligt att komplettera med en porträttmålning av stadens grundare. Det uppdrogs åt häradshövding Bergenstråhle komminister Bring att i Stockholm finna lämpligt konstverk för kopiering. Som reskassa erhöll de båda herrarna 10 kronor vardera.

I Stockholm och dess närhet besöktes gallerier och offentliga byggnader på jakt efter passande kungamålning. På Gripsholm fann man en lämplig förebild och avtal uppgjordes om kopiering.

Därefter kontaktades en porträttmålare om pris och leveranstid för avbildning av verket, varefter herrarna Bergenstråhle och Bring for åter till Sala efter fullgjort värv

Ett par månader senare kunde den nymålade kungatavlan hängas i rådhusets sessionssal och samtliga kostnader i samband med förvärvet slutade på 250 kronor.

Borgmästare Lundberg 70 år

Beträffande bild nummer två är bakgrundshistorien en helt annan. Den föreställer borgmästare O. V. Lundberg och är utförd av en av Sveriges då främsta porträttmålare, Oscar Björck. En målning med konstnärliga kvaliteter i kraftfulla färger som pryder ett av rådhusets arbetsrum. Tavlan överlämnades till staden av häradshövding Bergenstråhle vid en ceremoni i rättens sessionssal den 6 maj 1912, d.v.s på borgmästarens 70-årsdag. Priset 2.500 kronor betalades av salaborna själva efter en insamling som många menar startades av doktor Friberg.

Det känns svårt att sammanfatta framstående personer yrkesverksamhet på några få rader, men jag gör ett försök.

Borgmästare Otto Victor Lundberg föddes år 1842 i Björkviks församling, Södermanland. Efter studier i Uppsala och några års advokatverksamhet tillträdde han år 1871 tjänsten som i Sala som magistratssekreterare. Landstingsledamot 1900-1904. Borgmästartjänsten i Sala innehade Lundberg 1882-1918.

BO SVÄRD

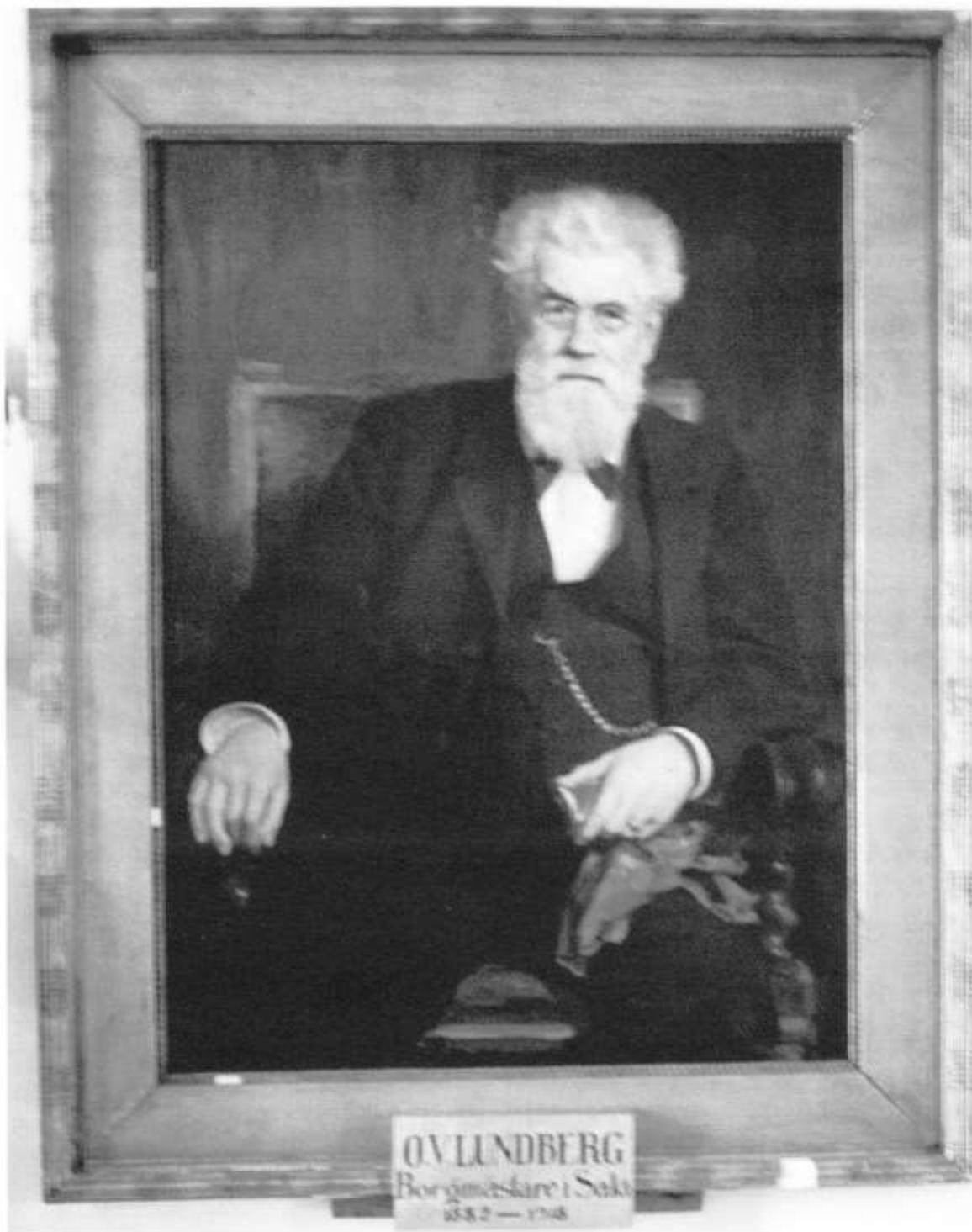
**Källor: Näsmark J. Sala stad. Sala 1923
Sala Allehands tidningsarkiv**

Årsbok 2008

Gustav II Adolf.

Årsbok 2008

O.V Lundberg.

Ur boken *Sala Allehanda 100 år, 1979*:

Staden vann skogsprocessen

Den 13 mars 1888 är ett viktigt datum i Sala stads historia — då togs det första steget i den långa vandringen genom "stora skogsprocessen." Då denna dominerade i tidningsspalterna nära 10 år fram till 1897 ägnas den bittra och splittrande striden ett särskilt kapitel i denna krönika.

Den tidigare samfällt ägda "Sala stads och bergslags skog" uppdelades i mitten av 1800-talet på de 160 bergsmanstomterna, samt Väsby bergshauptmansboställe och komminister- och klockarboställena, två vardera. Totalt gällde det 10.117 tunnland. Det var borgmästare O.V. Lundberg, som gjorde förarbetet till stadens återvinningsprocess och ovan nämnda dag, d. 13 mars, inleddes aktionen. Följande notis stod dagen efter att läsa i Sala Allehanda:

Ett viktigt uppdrag.

Magistraten förelade stadsfullmäktige i går ett förslag om tillsättande af en komité, hvilken skulle få i uppdrag att samla och sammanföra alla de handlingar, som på något sätt kunna belysa stadens förhållande till bäragslaget, rätten till den på tomterna indelade skogen samt utmarken. Frukten af detta arbete, som kräver flitig och noggrann arkivforskning, skulle föreläggas stadsfullmäktige.

Borgmästare Lundberg fäste stadsfullmäktiges uppmärksamhet vid nödvändigheten att, om stadsfullmäktige beslutade komiténs tillsättande, synnerlig vikt borde fästas vid komitévalet, emedan särskilda kvalifikationer erfordrades för att tillfredsställande kunna fullgöra sådant uppdrag.

Komitén beslutades, och utsågos (med akklamation) på af borgmästare Lundberg framställt förslag, följande personer att utföra nämde komitéarbete, nämligen; borgmästare Lundberg, major Fredenberg och bankkamrer Klingius.

För komitéarbetet möjligen förefallande omkostnader uppdrogs drätselkammaren godtgöra efter företedda räkningar.

Borgmästare O. V. Lundberg, "en kraftnatur och en ledarpersonlighet". Porträttet målat av professor O. Björk.

En "kompromisskommitté" tillsattes av stadsfullmäktige och efter sega förhandlingar med bergsmännen åstadkoms ett förslag till frivillig överenskommelse, vilket också accepterades av stadsfullmäktige. Emellertid försämrades relationerna mellan parterna, en följd dels av att avverkningar gjordes på de omstridda tomterna, dels efter ett utlåtande av stadens advokat rådman A. Hård av Segerstad, i vilket hette att staden var rätt ägare och att process borde inledas. Så blev även beslutat d. 29 nov. 1888 med 16 röster mot 10. I samband med beslutet begärdes kvarstad på den växande skogen, vilket i sin tur medförde att samtliga intressenter i bergslaget, 166 st., måste åtalas vid rådhusrätten. Stadsfullmäktiges beslut medförde att nio ledamöter avsåg sig uppdraget, däribland ordf. A. Forssman och v. ordf. C. Östgren. Kompletteringsvalet i början av januari 1889 bojkottades av bergsmännen. Det kan nämnas att en av de

nyvalda var bergsmannen Aug. Söderholm.

Rådhusrätten inledde rättegången d. 10 jan. 1889, varvid två av intressenterna ålades att avträda rätten till skogen. Talan mot de övriga avslutades d. 19 sept. 1891 efter en lång rad rättegångstillfällen och skriftväxlingar. Ett utslag gick vidare för prejudikat till hovrätten, och kungl. majt., som fastställde rådhusrättens utslag resp. 1892 och 1895. När prejudikatet stod klart följde ny rättegång mot de övriga intressenterna och först år 1897 var denna upprivande process avslutad. Mot borgmästare Lundberg var stämningen länge hätsk, för att inte säga hatisk.

Det kan i sammanhanget nämnas, att silvergruvan, som staten något år tidigare överlätit till bergsmännen, såldes i slutet av år 1888 till ett nybildat aktiebolag, Sala Silfverbärgs AB. I spetsen för detta stod ing. Aug. Heberle. Köpesumman var 360.000 kr., varjämte Heberle köpte afterskansarna vid Hyttan för 21.600 kr. Detta medförde att samtliga innehavare av bergsmanstomter fick ett relativt stort belopp, omkring 4.000 kr. vardera.

Den staden tilldömda skogen, får icke säljas i dess egenskap av donationsjord. År 1895 tillsattes en skogsförvaltning, som svarade för skogen till år 1949, då drätselkammaren, numera stadsstyrelsen, fick överta ansvaret. Avkastningen går till kommunens kassa. En del avsätts årligen till skogens budgetregleringsfond.

David Tägtström har målat flera av porträtten ovan. Så även porträttet av dr Carl Friberg, som kommunen deponerat på Aguélimuseet.

Wikipedia:

David Tägtström, född 16 augusti 1894 i Borlänge, död 10 oktober 1981 i Leksand, var en svensk målare, grafiker och tecknare. --- Han målade vederhäftiga porträtt av bland andra drottning Louise, Prins Eugen och Anders Örne. Tägtström finns representerad i Nationalmuseum, Dalarnas museum, Kalmar läns museum, Konstakademien, Musée Bernadotte i Pau, Leksands konstgalleri, Bonnierska porträttsamlingen och Gripsholm slotts porträttsamling. Han tillhörde Falugrafikerna och var från 1937 ledamot av Konstakademien.